

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף עו

(בעמ' הקודם)

פרק ששי. משנה: השוכר את האומנין והטעו זה את זה: יבואר בגמ'.

שכר את החמר ואת הקדר להביא פרייפרין וחלילים וכו': חמר = אדם שמוליך חמור לסחוב משא. קדר = בעל קרון (תוס' גורסים קרר). אם שכר חמר וקדר שיביאו לו עצים נאים לעשות מהם חופה, וחלילים לשמח חתן וכלה או כדי לקונן בהם על מת, או ששכר פועלים להעלות את פשתנו מן המִשְׁרָה (= היו שורים את הפשתן במים כדי לרכך אותו, ואם לא מוציאים אותו בזמן הוא מתקלקל), או ששכר פועלים לעשות עבורו כל דבר שאם לא יעשוהו כעת הוא יאבד (= גם חופה וחלילים הוא דבר האבד, לפי שהוא זקוק להם כעת ולא יכול להמתין), וחזרו בהם הפועלים ולא רצו לעשות את העבודה שהוא סיכם איתם, אם הוא סמך עליהם ולא מוצא פועלים אחרים לשכור, יכול לשכור בני אדם אחרים שיעשו עבורו את העבודה במחיק יקר ועל הפועלים לשלם (= כלומר עליהם לתת לפועלים החדשים את מה שבעל הבית שילם להם ובנוסף את ההפרש אם הם יקרים יותר), וכן מותר לו להטעות את הפועלים הראשונים ולומר להם שיוסיף על שכרם כדי שירצו לעבוד, ובאמת לא מוסיף.

השוכר את האומנין וחזרו בהן: ששכר אותם לעשות מלאכה בקבלנות (= שמקבלים את שכרם בסוף העבודה ללא קשר כמה זמן היא נמשכה, ולא כמו שכיר שמקבל לפי שעות עבודה) וחזרו בהם לאחר שעשו מקצת מהעבודה, ידם על התחתונה, כלומר אם כעת לאחר שחזרו בהם התייקר המחיר של הפועלים, וכבר לא מוצא מי שיגמור לו את העבודה במחיר הזול שסיכם עם הפועלים הקודמים, מעכב אצלו את השכר שהיה צריך לשלם להם על מה שכבר עשו כדי שיוכל לשלם זאת לפועלים החדשים היקרים יותר. ואם כעת לאחר שחזרו בהם הזל המחיר של הפועלים, ישלם להם על מה שכבר עשו במחיר שסיכם איתם, ויכול לשכור פועלים חדשים בזול על שאר העבודה, ואין הפועלים הראשונים יכולים

לומר לו 'הרי מצאת פועלים אחרים במקומנו והם יגמרו עבורך את המלאכה, ותן לנו את כל שכרנו חוץ ממה ששילמת להם' (= שהרי שילמת להם פחות ממה שהיית צריך לשלם לנו, וא"כ תן לנו את ההפרש).

ואם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה: כלומר אם חזר בו לאחר שכבר עשו הפועלים מקצת מהעבודה, ישלם להם לפי מה שעשו, ואם הוזל המחיר של הפועלים ישלם להם כפי המחיר הגבוה שסיכם איתם.

כל המשנה ידו על התחתונה: כגון שנתן צמר לצבֵע שציבע אותו בצבע אדום וצבע אותו בצבע שחור, אם השבח (= שהצמר השביח בגלל הצבע, שצמר צבוע שווה יותר) הוא יותר מההוצאות שהוציא הצבֵע על הצביעה נתן לו רק את ההוצאות, ואם ההוצאות הם יותר מהשבח נתן לו רק את השבח (כלומר שתמיד משלם לו את הסכום הנמוך מביניהם).

וכל החוזר בו ידו על התחתונה: יבואר בגמ'.

גמרא: חזרו זה בזה לא קתני וכו': המשנה לא אמרה 'השוכר את האומנין וחזרו זה בזה' שאז משמע שהם הטעו את בעל הבית או בעל הבית הטעה אותם, אלא אמרה 'השוכר את האומנין והטעו זה את זה' ומשמע שאחד מהפועלים הטעה את חברו. הגמ' מבארת:

דאמר ליה בעל הבית וכו': ומדובר כאן שבעל הבית אמר לאחר מהפועלים 'לך תשכור לי פועלים', והלך הפועל והטעה אותם.

היכי דמי? איך הוא הטעה אותם?

אי דאמר ליה בעל הבית בארבעה: אם מדובר שבעה"ב אמר לו שישכור עבורו פועלים והוא ישלם להם ארבעה זוזים ליום, והלך הפועל ואמר להם שהם יקבלו שלושה זוזים ליום, א"כ מדוע אמרה המשנה שיש לפועלים על הפועל תרעומת, והרי הם הסכימו לעבוד בסכום זה.

אי דאמר ליה בעל הבית בתלתא: ואם מדובר שבעה"ב אמר לפועל שישכור עבורו פועלים בשלושה זוזים ליום, והוא אמר להם שהם יקבלו ארבעה, ולאחר העבודה הם קיבלו רק שלושה, א"כ היכי דמי? כלומר איך מדובר במקרה כזה שיש להם על בעה"ב רק תרעומת ולא יותר? אם מדובר שהפועל אמר להם 'שכרכם עלי' (= אני משלם), א"כ שישלם להם הוא בעצמו את הזוז הנוסף, וכפי שלמדנו בברייתא - השוכר את הפועל על מנת שיעשה עבורו מלאכה בשדה שלו, אבל הראה לו את

השדה של חבירו שיעשה בה את המלאכה, על השוכר לשלם לפועל על כל עבודתו וחוזר השוכר ונטל מחבירו כפי מה שנהנה מהעבודה. ע"כ הברייתא. וכמו כן במקרה שלנו, כיון שהפועל סיכם עם הפועלים שכר שהוא גבוה ממה שאמר לו בעל הבית, ישלם זאת הפועל משלו, שהרי הוא זה ששכר אותם.

לא צריכא: מדובר שבעה"כ אמר לפועל שישכור בשלושה זוזים, והפועל אמר להם בארבעה וישכרכם על בעל הבית' כלומר בעה"כ ישלם לכם, ונמצא שהפועל הטעה אותם, ולכן יש להם על הפועל רק תרעומת על כך שהטעה אותם, אבל לא יכולים לתובע אותו על הזוז הנוסף לפי שאמר להם שבעה"כ ישלם.

קושיא: ולחזי פועלים היכי מיתגרי: נבדוק בכמה מקובל לשכור פועלים, אם שוכרים בארבעה שבעה"כ ישלם להם ארבעה, שהרי למדנו בברייתא הנ"ל שמשלם לו מה שנהנה מהעבודה, ונמצא א"כ שבעה"כ נהנה מעבודה ששווה ארבעה זוזים, ואם שוכרים בשלושה אפילו תרעומת אין להם על הפועל.

תירוץ: לא צריכא דאיכא: מדובר שיש פועלים ששוכרים אותם בארבעה ויש בשלושה, והפועלים אומרים לו 'אם לא היית אומר לנו שנקבל ארבעה היינו טורחים ומחפשים אדם שזקוק לפועלים ומוכן לשלם ארבעה', אבל כעת שהטעית אותנו הפסדנו. וזו התרעומת יש להם עליו.

תירוץ נוסף: איבעית אימא: מדובר כאן בפועלים שיש להם בעצמם שדות שהם עובדים בהם, והם לא משכירים את עצמם לעשות מלאכה לאחרים אלא אם הם מקבלים יותר מהמקובל, והם אומרים לו 'אם לא היית אומר לנו שנקבל ארבעה זוזים לא היינו מזלזלים בעצמינו לעשות מלאכה לאחרים'. וזו התרעומת יש להם עליו.

תירוץ נוסף: איבעית אימא לעולם בפועלים עסקינן: באמת מדובר כאן בפועלים שרגילים לעשות מלאכה לאחרים, והם אומרים לו 'כיון שאמרת לנו שנקבל ארבעה זוזים לכן טרחנו ועשינו עבודה טובה יותר מהרגיל'. וזו התרעומת יש להם עליו.

הגמ' שואלת מ"ד:

וילחזי עבידתייהו: נראה אם אכן הם עשו עבודה טובה יותר, ואם הם צודקים שבעה"כ ישלם להם ארבעה. **תשובה: בריפקא:** מדובר שעבודתם היתה לחפור חריץ סביב השדה, ואי אפשר להבחין האם עשו עבודה טובה יותר מהרגיל. **שאלה: ריפקא נמי מידע ידע:** גם בחריץ אפשר לדעת האם עשו עבודה טובה. **תשובה: דמלי מיא ולא ידיע:** מדובר שהם כבר מילאו מים בחריץ ואי אפשר לדעת.

תירוץ נוסף: איבעית אימא: באמת מדובר (כפי שאמרנו בתחילת הסוגיא) שבעה"ב אמר לו שישכור עבורו פועלים והוא ישלם להם ארבעה, והלך הפועל ואמר להם שלושה, ומה ששאלנו א"כ מדוע אמרה המשנה שיש לפועלים על הפועל תרעומת והרי הם הסכימו לעבוד בסכום זה, התשובה היא - שהם אומרים לו הרי נאמר "אל תמנע טוב מבעליו", ואם בעה"ב הסכים לשלם לנו ארבעה מדוע אמרת לנו שלושה והפסדנו. וזו התרעומת יש להם עליו.

*

פשיטא: דבר פשוט הוא שאם בעה"ב אמר לפועל שישכור פועלים בשלושה, והלך הפועל ואמר להם בארבעה, ואמרו לו הפועלים 'אנחנו נשכרים כמו שאמר בעל הבית', כוונתם היא לא לקבל פחות מארבעה כפי שאמר להם, אלא להוסיף, דהיינו שכוונתם לומר לו 'אתה נאמן עלינו שכך אמר בעל הבית' (= בארבעה), וכיון שבעה"ב אמר בשלושה לכן אם הפועל אמר להם 'שכרכם עליו' עליו לתת להם משלו, ואם אמר להם 'שכרכם על בעל הבית' יש להם על הפועל תרעומת.

אלא אי א"ל בעל הבית בארבעה: אלא יש להסתפק במקרה שבעה"ב אמר לו בארבעה, והלך הפועל ואמר להם בשלושה, ואמרו לו הפועלים 'אנחנו נשכרים כמו שאמר בעל הבית', האם כוונתם לומר לפועל 'אתה נאמן עלינו שכך אמר בעה"ב' והם יקבלו רק שלושה, ויש להם תרעומת על הפועל משום "אל תמנע טוב מבעליו", או שהם לא מאמינים לפועל, אלא כוונתם לומר 'נלך אחר דברי בעל הבית' ולא הסכימו לקבל שלושה, ובאמת יקבלו ארבעה כדברי בעה"ב.

ת"ש הבא לי גיטי: יש שני סוגים של שליח שמביא גט מהבעל לאשה. א. 'שליח להולכה' דהיינו שליח של הבעל למסור את הגט לידי האשה. שליח כזה יכול למנות רק הבעל, בנוסף האשה מתגרשת רק כאשר הגט מגיע לידי האשה. ב. 'שליח לקבלה' דהיינו שליח של האשה לקבל את הגט מידי בעלה. שליח כזה רק האשה יכולה למנות, בנוסף כאשר הגט מגיע לידי השליח האשה כבר מתגרשת.

אישה שאמרה לשליח 'תביא לי את גיטי', כלומר תאמר לבעלי שיעשה אותך 'שליח הולכה' להביא לי את הגט. והשליח הלך ואמר לבעל 'אשתך אמרה לי התקבל לי גיטי' כלומר שאהיה 'שליח קבלה' שלה. והבעל אמר לו 'קח כמו שהיא אמרה'. אמר על כך רב נחמן - גם אם יביא השליח את הגט לידי האשה, היא לא תתגרש.

שמעת מינה: מדברי רב נחמן מוכח שהבעל סומך על דברי השליח, ולא על דברי האשה. כי אם היה סומך על דבריה וכוונתו לתת את הגט כמו שהיא אמרה באמת, נמצא שהוא עשה את השליח 'שליח הולכה', ואם כן כשהגט הגיע לידי האשה היא היתה צריכה להיות מגורשת. אך רב נחמן אמר שאינה מגורשת! כי הבעל סומך על דברי השליח, וכוונתו לעשות אותו 'שליח קבלה' כמו שהשליח אמר בשם האשה, ומכיון שהבעל לא יכול לעשותו 'שליח קבלה' בלא הסכמת האשה, נמצא שלא היתה כאן שליחות כלל ולכן אינה מגורשת.

ומדברי רב נחמן יש לפשוט את הספק שאנו עוסקים בו, שהפועלים סומכים על דברי השליח (כמה שאמר בשם הבעל הבית).

דחייה: אמר רב אשי: אם רב נחמן היה מדבר במקרה הפוך, הייתה ראייה (כדלהלן), אבל במקרה שלנו אין שום ראייה.

דהיינו, אם רב נחמן היה מדבר על מקרה שהאשה אמרה לשליח שיהא 'שליח קבלה', והשליח אמר לבעל שהיא אמרה לו להיות 'שליח הולכה', והבעל אמר לו 'קח כמו שהיא אמרה'. והיה אומר על זה רב נחמן שכאשר קיבל השליח את הגט האשה מגורשת - היתה ראייה שהבעל סומך על הדיבור של האשה ולכן השליח נעשה שליח קבלה. וכן אם היה אומר רב נחמן שכשיגיע הגט לידי האשה היא מתגרשת - היתה ראייה שהבעל סומך על דיבורו של השליח ולכן הוא נעשה שליח הולכה.

אבל כאן שהאשה אמרה לשליח להיות 'שליח הולכה', והוא אמר לבעל שהוא 'שליח קבלה', בעצם הוא עוקר את השליחות שהיא עשתה איתו, והוא לא מסכים להיות שליח הולכה שצריך לטרוח להביא את הגט לידי האשה כדי שהיא תתגרש, אלא הוא מעוניין להיות רק שליח קבלה שמספיק לו לקבל את הגט לידיו בכדי שהאשה תתגרש. ולכן אין שום אפשרות שהוא יהיה שליח! כי 'שליח קבלה' האשה לא עשתה אותו, ואילו 'שליח הולכה' הוא לא מסכים להיות.

ולכן אמר רב נחמן שגם אם הוא הביא את הגט לאישה, היא לא מגורשת. כלומר גם אם בסוף השליח התחרט והחליט להיות 'שליח הולכה' והביא את הגט לאשה, הרי הוא כבר לא יכול להעשות שליח מעצמו באמצע הדרך.

(מה שאין כן אם רב נחמן היה מדבר על המקרה ההפוך שהאשה עשתה אותו שליח קבלה, והוא אמר שהוא שליח הולכה, והיה אומר רב נחמן שכשיגיע הגט לידה מגורשת כי הבעל

סומך על השליח. כאן אין בעיה שהשליח הפך להיות משליח קבלה לשליח הולכה, כי זה לטובת השליח, משום שיותר קל להיות שליח הולכה מאשר שליח קבלה).

*

הגמרא חוזרת לפירוש דברי המשנה 'הטעו זה את זה', ואומרת פירוש אחר.

איבעית אימא: מדובר שהבעל הבית או הפועלים חזרו בהם ממה שדברו בתחילה, ויש להם זה על זה רק תרעומת. והתנא קורא ל'חזרו' בלשון 'הטעו'. והגמרא מביאה ברייתא שמפרשת את הענין.

הברייתא ארוכה, ולהלן (דף עז,א) הגמרא תחזור ותבאר אותה.

דתניא השוכר את האומנין: ולאחר מכן הבעל הבית חזר בו ואומר לפועלים 'לכו ותחפשו בעל הבית אחר ותעבדו אצלו'. או שהפועלים חזרו בהם ואמרו לבעל הבית 'לך תחפש פועלים אחרים ותשכור אותם שיעבדו אצלך'. אין להם זה על זה אלא תרעומת. בגלל שהם רק סיכמו ביניהם בדיבור ולא בקנין, ולכן אין להם תביעת ממון זה על זה, אלא תרעומת על כך שהם צריכים לטרוח ולחפש בעל הבית אחר או פועלים אחרים.

במה דברים אמורים שלא הלכו: שלא הגיעו הפועלים למקום העבודה. אבל אם הפועלים כבר הגיעו למקום העבודה ולא היתה להם עבודה. כגון אם הם 'חמרים' המובילים תבואה, והגיעו למקום ולא מצאו תבואה. או פועלים העובדים בשדה, ובאו לשדה וגילו שהיא לחה ואי אפשר לעבוד בה. על הבעל הבית לתת להם שכר מושלם.

אמנם **'אינו דומה הבא טעון וכו'.** כלומר אם הם 'חמרים' - הם מקבלים שכר של 'חמר' שבא ריק בלי משא, ששכרו יותר זול מאשר הבא טעון משא. ואם הם פועלים - הם מקבלים שכר של פועל שמוכן לשבת בטל ולקבל שכר נמוך (מאשר אם היה עובד כל היום והיה מקבל שכר גבוה יותר).

במה דברים אמורים שלא התחילו במלאכה: וכל זה 'בשכיר יום'. אבל בעובדים 'בקבלנות' (שמקבלים שכר כללי על כל העבודה ולא לפי ימים), והם כבר התחילו במלאכה, שמין להן מה שעשו והבעל הבית משלם להם על כך.

כיצד? אם הם קיבלו קמה לקצור בשכר של שני סלעים, והם קצרו חציה והשאירו חציה. או שקבלו לארוג בגד כנ"ל. ומגיע להם 'סלע' בשכרם, שהוא שווה 4 דינרים.

אפילו אם בינתיים המחיר עלה ועכשיו יעלה לבעל הבית להמשיך את חצי העבודה 6 דינרים, הם מקבלים סלע. למרות שהבעל הבית יפסיד עכשיו, כי כל העבודה תעלה לו במקום 8 דינרים (= 2 סלעים), 10 דינרים.

ואם הם רוצים, הם יגמרו את מלאכתם ויקבלו שני סלעים. ואם המשיך חצי העבודה שוה רק סלע, נותן להם הבעל הבית סלע (להלן הגמרא תקשה על כך 'פשיטא').

ר' דוסא אומר שמין להן מה שעתידי להעשות: רבי דוסא חולק על תנא קמא וסובר שאם המשיך חצי המלאכה התייקר ועולה היום 6 דינרים, הבעל הבית מוריד להם במחיר ונותן להם רק שקל = 2 דינרים. כי הוא סובר 'החוזר בו ידו על התחתונה' (וכמו התנא של משנתנו). ולכן הבעל הבית לא אמור להפסיד מכך שהם חזרו בהם, והוא אמור לשלם על כל העבודה רק 8 דינרים. ומכיון שהמשיך העבודה תעלה לו 6, נשאר להם לקבל רק 2 דינרים.

ואם הם רוצים, יגמרו את מלאכתם ויקבלו שני סלעים. ואם המשיך העבודה שוה רק סלע נותן להם סלע. (והגמרא תקשה גם על כך 'פשיטא' וכנ"ל).

במה דברים אמורים בדבר שאין אבוד: וכל זה במקרה שאם לא תגמר המלאכה, אין הפסד לבעל הבית. שאז יחפש הבעל הבית פועלים אחרים כפי השכר שבשוק, וישלם לראשונים כפי המגיע להם (לשיטת ת"ק, ולשיטת רבי דוסא כנ"ל). ואם הוא לא מוצא פועלים בשוק, ימתין עד שימצא.

אבל אם זה דבר האבוד, יכול הבעל הבית לשכור אנשים אפילו במחיר מופקע, ועל הפועלים שחזרו בהם לשלם. או שהבעל הבית 'מטעה' את הפועלים. דהיינו הוא אומר להם 'סיכמתי איתכם על סלע לחצי העבודה שנשארה, אבל אני מעלה את המחיר לשני סלעים להמשיך העבודה'. והם באים לעבוד, אמנם הוא צריך לשלם להם רק סלע.

ועד כמה סכום יכול לשכור פועלים אחרים והם צריכים לשלם? עד ארבעים וחמשים זוז. (והיינו סכום כזה שהיה הבעל הבית עצמו שוכר פועלים אם לא היתה לו ברירה כדי שלא יאבד את שדהו - חייבים הפועלים שחזרו בהם לשלם. רמב"ן).

במה דברים אמורים בזמן שאין שם פועלים לשכור: וכל מה שמותר לו לשכור אנשים במחיר מופרז, זה דוקא כשאיו לו אפשרות אחרת למצוא פועלים. אבל אם יש שם פועלים אחרים לשכור, ואמר לו הפועלים שחזרו בהם 'צא ושכור מאלו',

והוא הלך ושכר פועלים אחרים יקרים יותר, אין הפועלים חייבים לשלם, ויש לבעל הבית עליהם רק תרעומת בלבד.

עד כאן הברייתא.

תני תנא קמיה דרבי: אמר השונה ברייתות לפני רב, את דברי הברייתא הנ"ל. "במה דברים אמורים שלא הלכו, אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה, פועלין ומצאו שדה כשהיא לחה, נותן להן שכרן משלם". אמר לו רב לתנא - 'חביבי' כלומר דוד שלי רבי חייא אמר 'אילו אני הייתי שם לא הייתי נותן להם אלא שכר כפועל בטל', ואתה אומר שנותן להם שכר משלם?

קושיא: **והא עלה קתני:** והרי הברייתא ממשיכה ואומרת מיד אחר כך "אבל אינו דומה הבא טעון להבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובטל" והיינו שהם מקבלים שכר רק כפועל בטל! **תירוץ:** **לא סיימוה קמיה:** התנא לא גמר לומר לרב את כל הברייתא.

איכא דאמרי: יש אומרים שהתנא כן סיים לומר לו את כל הברייתא, ורב אמר לו כך - 'חביבי' אמר 'אילו אני הייתי שם לא הייתי נותן להם שכר כלל' (בגלל שמזלם גרם להם שהשדה היתה לחה ולא היתה להם אפשרות לעבוד בה, והיה עליהם להעלות בדעתם שיתכן וזה מה שיהיה). ואתה אומר שנותן להם שכר כפועל בטל?

קושיא: **אלא קשיא הך:** והרי קשה על רבי חייא מהברייתא שאומרת במפורש שכן נותן להם שכר כפועל בטל! **תירוץ:** **לא קשיא הא דסיירא וכו':** רבי חייא מדבר במקרה שבעל השדה לקח את הפועלים לסיור ערב קודם לכן, והם ראו את השדה אך לא הבינו שהיא לחה. ולכן האשמה מוטלת עליהם כי היה עליהם להבין שאי אפשר לעבוד בשדה ולא להגיע בבוקר, ולכן לא משלם להם כלום.

אבל הברייתא מדברת במקרה שהוא לא לקח אותם לסיור, ולכן היה עליו להודיע להם שאם ימצאו את השדה לחה לא יתן להם כלום. ומשלא עשה כך, עליו לשלם להם כפועל בטל.